

Petar Puhmajer

Hrvatski restauratorski zavod / *Croatian Conservation Institute*
Ilica 44, Zagreb
ppuhmajer@h-r-z.hr

Kristina Vujica

Kapital-Ing d. o. o.
Ksaverska cesta 6, Zagreb
kristina.vujica@capitaling.hr

Pregledni rad / *Subject review*
UDK / UDC: 728.3(497.5 Zagreb)“17/18”
DOI: 10.17685/Peristol.59.6
30. 8. 2016.

Kuća Grlečić-Jelačić na Trgu sv. Marka 9 u Zagrebu

Ključne riječi: arhitektura, 17. stoljeće, 18. stoljeće, 19. stoljeće, barok, klasicizam, Zopfstil, Zagreb, Gornji grad, Trg sv. Marka, stambena arhitektura, palače, kuće, obitelj Jelačić, kuća Grlečić-Jelačić

Keywords: architecture, 17th century, 18th century, 19th century, baroque, neo-classicism, Zopfstil, Zagreb, Upper Town, St. Mark's Square, residential architecture, palaces, houses, Jelačić family, Grlečić-Jelačić House

U članku se analizira povijest gradnje i uređenja barokno-klasicističke kuće Grlečić-Jelačić na Trgu sv. Marka 9 u Zagrebu.

Utvrđuje se da je kuća formirana na mjestu ranijih građevinskih struktura koje nije moguće posve detaljno identificirati, ali kojima pripadaju zazidane arkade na uličnom i dvorišnom pročelju. Arkade na uličnom pročelju činile su kontinuirani niz arkada kuća koji se nastavlja na južnoj strani Kamenite ulice. Današnju prostornu organizaciju kuća je dobila oko 1776. godine kada ju je kupio Nikola Fridrik Grlečić, koji je dao podići reprezentativno stubište sa stupovima u prvom katu i bogato ornamentiranim kamenim rokoko ogradama. Nakon 1784. kuća je došla u vlasništvo obitelji Jelačić koja je krajem 18. i početkom 19. stoljeća dala obnoviti pročelje u duhu kasnobaroknog Zopfstila, a unutrašnjost opremiti klasicističkim zidnim slikama s prikazima veduta i naslikane arhitekture. Do nove obnove došlo je u drugoj četvrtini 19. stoljeća kada je pročelje nanovo prežbukano te je izvedena stilizirana rustika na plohama u prizemlju i katu u duhu zrelog klasicizma, odnosno bidermajera. Iako je riječ o građanskoj kući, kuća Grlečić-Jelačić svojim se obilježjima ističe kao reprezentativan primjer stambene arhitekture 18. i prve polovine 19. stoljeća u Zagrebu i Hrvatskoj.

U arhitekturi zagrebačkoga Gornjeg grada nastaloj u 17. i 18. stoljeću, relativno je malo građevina koje bismo mogli nazvati palačama.¹ U kontinentalnoj Hrvatskoj općenito je malo reprezentativnih stambenih i javnih zgrada koje bi se svojom veličinom i izgledom mogle usporediti s onima u Beču i drugim velikim srednjoeuropskim gradovima toga vremena.² Razlog tomu ponajviše je urbanističko mjerilo hrvatskih gradova, malih i skučenih ulica, još uvijek omeđenih zidinama, a svakako i malobrojnost gradskog stanovništva pa tako i imućnog plemstva i građanstva koje je moglo financirati takvu arhitekturu.

No, i u tim okolnostima u Zagrebu nastaju veće građanske kuće više razine urbanog stanovanja.³ Jedna takva

formirana je na južnom obodu Trga sv. Marka u 18. stoljeću (sl. 1), na mjestu ranijih građevina. Iako se prema vanjskim obilježjima doima poput uobičajene kuće stisnute u uličnom nizu, njezina prostorna organizacija, posebice raščlamba i oblikovanje monumentalnog stubišta, kao i unutrašnje uređenje prostorija, govore da je riječ o reprezentativnoj arhitekturi.

Kuća je dakle nazvana prema vlasnicima koji su je najznačajnije obilježili, Fridriku Grlečiću koji je u 18. stoljeću pregradnjom formirao današnji prostorni oblik građevine, te obitelji Jelačić koja ju je tijekom prve polovine 19. stoljeća dala temeljito obnoviti uređenjem interijera i dvaput obnovom pročelja.

1. Zagreb, kuća Grlečić-Jelačić, glavno pročelje (foto: P. Puhmajer, 2007.) / Zagreb, Grlečić-Jelačić house, main façade (photo: P. Puhmajer, 2007)

stvorilo manje dilatacije koje ujedno govore da je riječ o različitim fazama gradnje sjevernog i južnog dijela podruma.

Arkade na kući Grlečić nastavljale su se na arkadni niz čak triju kuća koje se s njezine istočne strane pružaju duž Kamenite ulice.⁸ Susjedna kuća nastala je spajanjem dviju ranijih od kojih su obje imale arkadni hodnik,⁹ a

Strukture starijih kuća na mjestu današnje

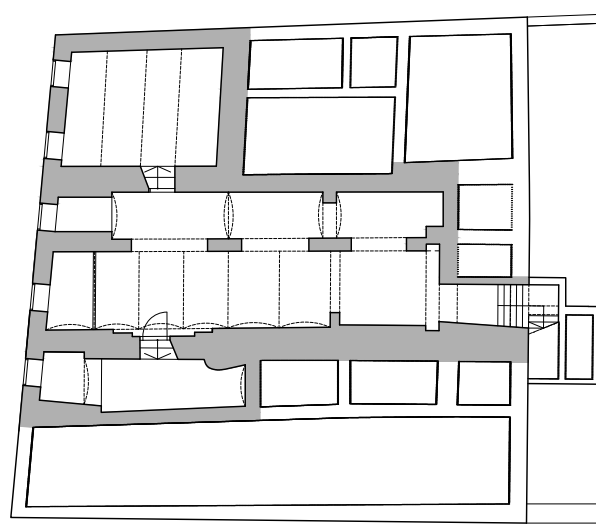
Lelja Dobronić navodi da je čitav jugoistočni ugao Trga sv. Marka bio opustošen u požaru 1731. godine te da je zemljište nakon toga ostalo prazno.⁴ Posjedovao ga je Matija Mulih koji ga je prodao Kristoforu Deffonu (De Fon), a neki Josip de Fon ondje je 1734. već imao kuću.⁵ Kuća je zatim pripadala kaptolskom liječniku Miji Zapalatyju koji je umro 1769., a njegova žena Klara Hochnemer 1774., pa je, dvije godine kasnije, 1776. zakoniti skrbnik njihove djece, Donat Lukavsky, prodao kuću Nikoli Fridriku Grlečiću za 7200 rajnskih forinti.⁶

Teško je vjerovati da je zemljište nakon požara ostalo sasvim prazno, osim u slučaju da ranije kuće nisu bile drvene te su izgorjele do temelja, što je malo vjerojatno. Ako promotrimo tlocrt i strukture današnje građevine, vidjet ćemo da su i prije Grlečićeva vlasništva ondje postojale ranije građevine koje su u nekom vremenu objedinjene u jednu kuću.

Iako do danas nije provedeno građevinsko sondiranje u unutrašnjosti kuće, na glavnom su pročelju 1987. pronađene zazidane arkade u prizemlju.⁷ Te arkade ostatak su ranijih struktura jer u današnjem prizemlju izostaje uobičajeni hodnik koji su one raščlanjivale. Nadalje, u podrumu se uočavaju građevinske strukture zidova koji se neshvatljivo prekidaju otprilike u širini do kuda je taj hodnik mogao sezati, te su isti zidovi naknadno produženi prema jugu (sl. 2). To je

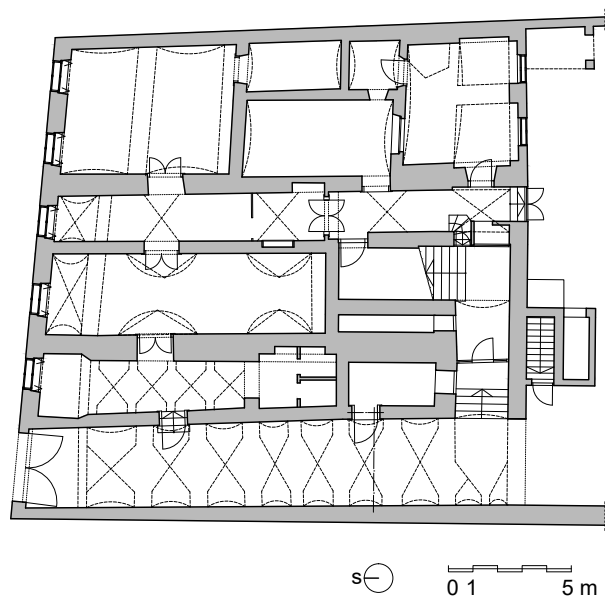
isto takav hodnik ima i zgrada plemićkog konvikta koja ide sve do ugla s Habledelićevom ulicom. Vidimo tako da se cijeli ovaj potez Kamenite ulice pružao sve do Trga sv. Marka, a ostaje nepoznato je li kakva kuća s arkadama stajala i zapadno od Grlečićeve te formirala ugao trga i Ćirilometodske ulice.

Ako pogledamo tlocrtnu situaciju prizemlja kuće Grlečić (sl. 3), uočiti ćemo nekoherentan tlocrt, nastao kao rezultat više naknadnih preinaka. Uz današnju vežu, u osi sjever – jug, uočavamo četiri vrlo izdužene prostorije, od kojih dvije

s ⊙ 0 1 5 m

2. Tlocrt podruma (snimka: Anicet d. o. o.) / Basement floor plan (drawing: Anicet d. o. o.)

3. Tlocrt prizemlja (snimka: Anicet d. o. o.) / Ground floor plan (drawing: Anicet d. o. o.)

zapravo imaju širinu hodnika, jedna po sredini, a druga uz istočni obod kuće, što je pokazatelj da je riječ o ranijim strukturama. Obje sugeriraju postojanje karakteristične tlocrtno organizacije kuća s kraćom stranom položenom uz ulicu te hodnikom koji se proteže njezinom dužinom prema unutrašnjosti parcele. Uz takav hodnik prostorije se često formiraju nizanjem. Ova tlocrtna organizacija potječe iz srednjeg vijeka kada su gradske parcele bile uskog i dugačkog formata te položene kraćom stranom uz ulicu, pa su shodno tomu i kuće bile istog formata. Takav urbanistički koncept znatno je obilježio arhitekturu 16. i 17. stoljeća u srednjoj Europi, premda se javlja i kasnije, a nalazimo je i danas sačuvanu osobito u Varaždinu, kako na građanskim kućama tako i na palačama i javnim zgradama.¹⁰ Da je ona postojala u Zagrebu, može se vidjeti iz utvrđene srednjovjekovne parcelacije koju donosi V. Bedenko, a koja je bila osobito karakteristična za gradski blok u kojem se nalazi kuća Grlečić.¹¹ Bedenko upućuje da se u tlocrtu podruma i prizemlja kuće Grlečić mogu razabrati tri izdužena objekta položena u smjeru sjever – jug, pri čemu svaki odgovara veličini jedne *kurije*, odnosno mjerne jedinice za veličinu parcele, ujedno i za određivanje porezne obveze.¹² Dakako, ne možemo reći u kojoj su mjeri sačuvane zidane strukture iz toga ranog razdoblja, ali se u tlocrtu kuće Grlečić primjećuju barem tri uzdužna hodnika,¹³ ubrajajući i današnju vežu.

Te su ranije građevine možda imale arkade na južnom, tj. dvorišnom pročelju, o čemu govore strukture vidljive zbog posve otpale žbuke. Ondje su tragovi zazidanih arkada u prizemlju, kao i na katu, s tim da ritam gornjih i donjih arkada izlazi izvan osi, što znači da su jedne arkade bile zazidane, dok su druge bile otvorene. Na obje etaže, arkade

prethode današnjem oblikovanju pročelja i ritmu prozora s kamenim okvirima. Prozori naime odgovaraju današnjem prostornom rasporedu kata, nastalom u 18. stoljeću, gdje osvjetljavaju bogato raščlanjeni prostor stubišta, te se nalaze na krajevima hodnika, upravo u osima svodnih traveja. Odnos zidanih arkada iz dviju faza južnog pročelja nije moguće povezati sa zazidanim arkadama sjevernog pročelja, kao ni utvrditi egzaktnu prostornu organizaciju prizemlja prije formiranja današnje.

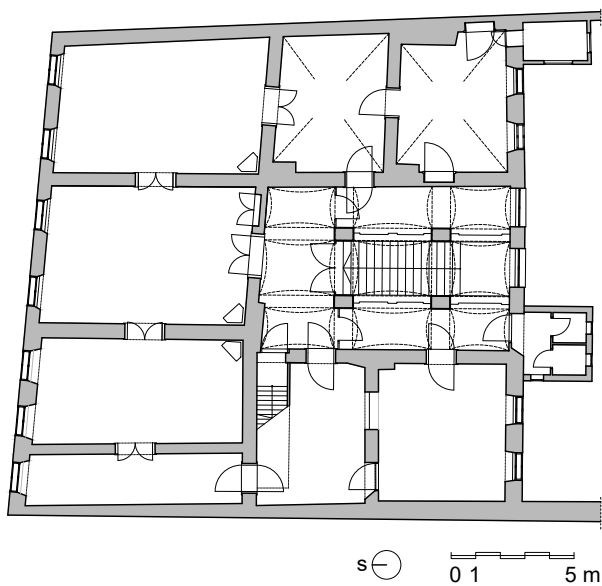
Da rezimiramo. Pretpostavka je dakle da su na mjestu današnje kuće u srednjem vijeku postojale tri parcele, a vjerojatno i tri kuće, neke od kojih su možda imale arkade na južnom (dvorišnom) pročelju. One su u novovjekovnom razdoblju objedinjene u jednu kuću te je stvoren arkadni niz na sjevernom pročelju, prema Trgu sv. Marka, a vjerojatno su i neke od dvorišnih arkada još tada bile otvorene. Tek u 18. stoljeću, oko 1776., formirana je današnja kuća, zazidanjem arkada na oba pročelja i uspostavljanjem nove prostorne organizacije u unutrašnjosti, o čemu govorimo dalje u tekstu.

Pregradnja kuće za Nikolu Fridrika Grlečića oko 1776. godine

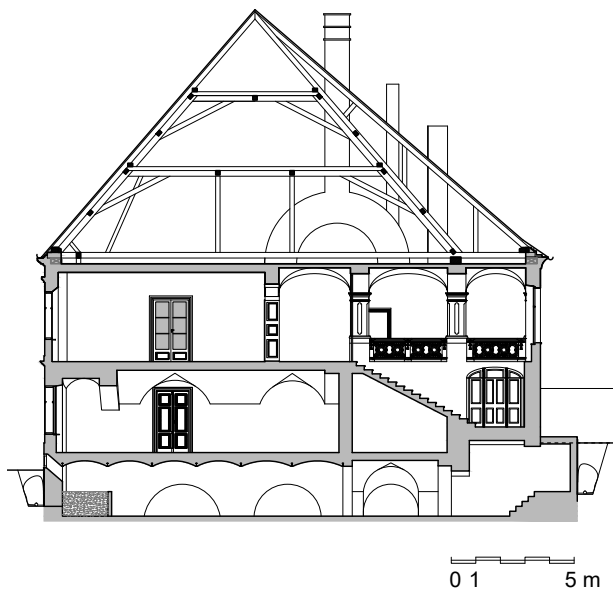
Kuću je dakle 1776. godine kupio visoki vojni časnik Nikola Grlečić.¹⁴ Grlečić je kao major i pukovnik ratovao u Češkoj i Pruskoj, gdje je bio i zarobljen, a u Banskoj krajini obavljao je dužnost zapovjednika Glinske pukovnije. Bio je jedan od hrvatskih izaslanika na Ugarski sabor 1764. godine, a čini se da je imao snažne političke veze i neposredan utjecaj na samog bana Franju Nadasdyja.¹⁵ Kuću u Zagrebu Grlečić je kupio vjerojatno nakon umirovljenja, ali je umro vrlo brzo ostavivši je supruzi Barbari, rođ. Malenić.¹⁶ Dao ju je međutim značajno obnoviti odmah poslije kupoprodaje.

Tom obnovom formirana je posve nova prostorna organizacija koju u prizemlju čini dugačka veža u zapadnom dijelu, iz koje se, kroz glavni ulaz, uspinje na podest, a odande velikim stubišnim krakom, drvenih gazišta, na kat. U katu (sl. 4–5) je stubište organizirano kao trobrodna prostorija, gdje stupovi podupiru češke svodove u 3×3 traveja, pri čemu se u središnjoj osi nalazi stubišni uspon, a u dvama bočnim su hodnici iz kojih se pristupa u prostorije (sl. 6–7). Hodni se prostori prema stubišnom kraku rastvaraju dakle arkadama s bogato ornamentiranim klesanim kamenim ogradama. Nadalje, stubišni uspon vodi izravno u glavni salon kuće, čime je u prostornoj organizaciji uspostavljena snažna osovina u smjeru sjever – jug. No, prostorije na katu formiraju se upravo oko stubišta koje čini jezgru prostorne organizacije.

Ovakvim svojim obilježjem, kuća Grlečić poprimila je odlike palače. Impostacija stubišta te raščlamba stupovima s arkadama u gornjoj etaži koji nose svodove, nije zabilježena

4. Tlocrt prvog kata (snimka: Anicet d. o. o.) / First floor plan (drawing: Anicet d. o. o.)

5. Presjek kroz kuću (snimka: Anicet d. o. o.) / Cross section (drawing: Anicet d. o. o.)

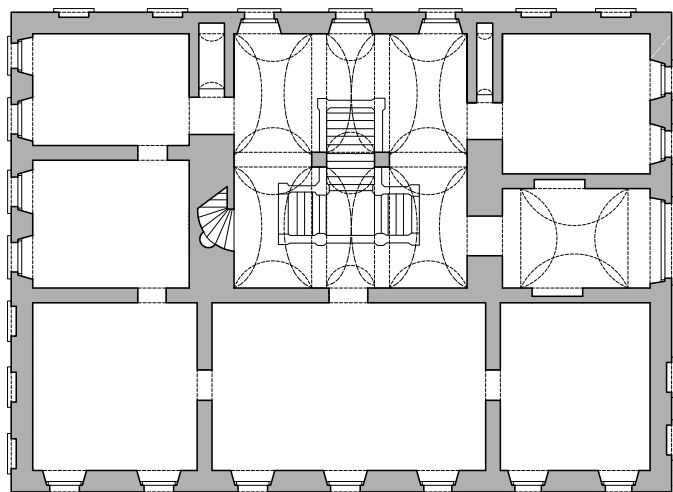

6. Stubište u prvom katu, pogled prema jugu, 1985. (Arhiv HRZ) / Staircase on the first floor, south view, 1985 (Croatian Conservation Institute)

7. Stubište u prvom katu, pogled prema sjeverozapadu, 1985. (Arhiv HRZ) / Staircase on the first floor, northwest view, 1985 (Croatian Conservation Institute)

ni u jednom primjeru gradske arhitekture 18. stoljeća u Hrvatskoj, ali ga nalazimo u arhitekturi dvoraca. U dvorcu Gornjoj Bedekovčini (1750.)¹⁷ stubište je trokrako, imperijalnog tipa, te ima jedan uspon što se na odmorštu dijeli u dva kraka pod pravim kutom formirajući oblik slova »T« (sl. 8).¹⁸ Ono nudi pristup u vrlo sličan prostor kata, raščlanjen stupovima koji nose češke kape, dok su sami usponi zaštićeni kamenom klesanom ogradom, sličnom Grlečićevoj. Spomenimo i reprezentativno predvorje gradskog dvorca u Mariboru, koje je također smješteno u vlastitoj prostornoj jedinici. Ondje dva pravokutna stubišta vode prema središ-

8. Gornja Bedekovčina, dvorac, tlocrt prvog kata dvorca (Institut za povijest umjetnosti) / Gornja Bedekovčina mansion, first floor plan (Institute of Art History)

njem usponu za kat, a slično koncipirana kamena ograda znatno je više dekorirana kiparskim, osobito figuralnim ukrasom, kao i cijeli prostor koji prekriva štukatura.

Ovakva se kamena ograda (sl. 9) javlja na mnogo građevina u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i Štajerskoj u vrlo sličnom obliku. Već je Lelja Dobronić zapazila da se slična nalazi i u palači Vojković u Zagrebu (sl. 10),¹⁹ no prostorna je organizacija stubišta u njima nešto drukčija. Tlocrtnu osnovu palače Vojković čini veža u prizemlju i svečana dvorana u njezinoj osi na katu, pri čemu je uspon riješen dvama stubišnim krakovima koja iz veže vode u mala predvorja, iz kojih se potom ulazi s dvije strane u dvoranu. Pritom zapravo veža u prizemlju i dvorana na katu čine glavnu tlocrtnu osovinu, što se kod kuće Grlečić zapaža tek u manjoj mjeri u katu, ali je ondje zato iznimno snažna uloga stubišnog prostora. U dvorcu Gornjoj Bistri (sl. 11), izuzev ograde, nema odviše sličnosti u prostornoj koncepciji jer je ondje stubište smješteno u gabaritima hodnika, a ne u središnjoj osi građevine u vlastitoj prostornoj jedinici.

Navedene građevine, a posebno Vojkovićeva palača i dvorac u Gornjoj Bistri, općenito dijele vrlo slična stilska obilježja, čije uzore nalazimo u štajerskoj arhitekturi toga vremena,²⁰ čiji su utjecaji bili dominantni na prostoru sjeverozapadne Hrvatske. Važno je reći da su se investitori tih građevina međusobno poznavali. Primjerice, Krsto II. Oršić, graditelj Gornje Bistre, zajedno je s Grlečićem zapovijedao vojnim četama u Češkoj pedesetih godina 18. stoljeća.²¹ Tako s obzirom na prostornu organizaciju i oblikovanje unutrašnjosti kuće, kao i činjenicu da se svi navedeni primjeri

9. Zagreb, kuća Grlečić-Jelačić, ograda stubišta (foto: P. Puhmajer, 2016.) / Zagreb, Grlečić-Jelačić house, staircase balustrade (photo: P. Puhmajer, 2016)

10. Zagreb, palača Vojković, ograda stubišta (foto: J. Kliska, 2016.) / Zagreb, Vojković palace, staircase balustrade (photo: J. Kliska, 2016)

11. Gornja Bistra, dvorac Oršić, ograda stubišta (foto: P. Puhmajer, 2004.) / Gornja Bistra, Oršić palace, staircase balustrade (photo: P. Puhmajer, 2004)

nalaze upravo u Zagrebu i njegovoj blizini, vjerojatno istom graditelju ili graditeljskom krugu možemo pripisati i obnovu kuće Grlečić sedamdesetih godina 18. stoljeća.

Obnova pročelja u duhu *Zopfstila* za Nikolu Maksimilijana Jelačića krajem 18. stoljeća

Nakon samo osam godina, kuća je 1784. pripala obitelji Jelačić koja će je posjedovati sve do druge polovine 19. stoljeća.²² Grlečić je naime umro, pa je njegova udovica Barbara prodala kuću.²³ Vlasnikom je postao Nikola Maksimilijan Jelačić (1741.–1804.), sudac, a kasnije prisjednik i ekspeditor Banskog stola Zagrebačke županije. Bio je oženjen Marijom Terezijom Špišić, s kojom je imao sedmero djece.²⁴

Iako zasad nismo našli zapise o obnovi kuće iz njegova vremena, te unatoč tome što je kuća obnovljena samo osam godina ranije, neki pokazatelji daju naslutiti da je Nikola u nekom trenutku, možda u posljednjem desetljeću 19. stoljeća, poduzeo veći građevinski zahvat. Oblikovan je novi glavni portal s grbom obitelji Jelačić čime se očito željelo simbolički naznačiti novog vlasnika. Kameni portal formiran je dovratnicima profiliranih kapitela i polueliptoidnim nadvratnikom s rozetama na podgledu, dok grb na zaglavnom kamenu prikazuje dva lava koja drže kuglu s križem, iznad kojih je viteška kaciga i splet duguljastih ovješanih *Zopf* girlandi (sl. 12). Nadalje, pročelje je tada dobilo i kamene okvire ulaza u dućane u prizemlju (sl. 13), koji su kasnije uklonjeni, ali čiji su ulomci pronađeni krajem 20. stoljeća. Ukupno njih četiri, dućanski su ulazi imali

12. Grb obitelji Jelačić na glavnom portalu (foto: P. Puhmajer, 2007.) / *The Jelačić coat of arms on the main portal (photo: P. Puhmajer, 2007)*

13. Kameni fragmenti dućanskih ulaza s glavnog pročelja, 1989. (Hrvatski restauratorski zavod) / *Stone fragments of the shop doors from the main façade, 1989 (Croatian Conservation Institute)*

istaknute zaglavne kamenove te bili urešeni pletenicama i istovjetnim *Zopf* girlandama, što po stilu posve odgovara grbu na portalu, pa je očigledno tada provedena cjelovita obnova pročelja.²⁵ Osim toga, uspostavljanjem dućanskih ulaza, moralo je doći i do zazidavanja arkada prema trgu, dokidanja arkadnog hodnika, a time i formiranja nove prostorne situacije u prizemlju.

Pojava lisnate girlande kao dekorativnog motiva na pročelju vezuje se uz pojavu *Zopfstila* (od njem. *Zopf* – pletenica) koji je karakterističan za sam kraj 18. i početak 19. stoljeća, premda ga ima i nešto ranije. *Zopfstil* definiran je u njemačkoj literaturi kao prijelazni stil između rokoka i klasicizma, a sam termin nastao je vrlo rano, već početkom 19. stoljeća, kao pogrđni termin za starinski, odnosno nemođerni stil koji se javljao, kako u arhitekturi tako i u likovnim umjetnostima.²⁶ Karakterizira ga uporaba dekorativnog repertoara koji sadrži rozete, vaze, urne, a posebice lisnate girlande te cvjetne vjenčice, odnosno kitnje, po čemu je ovaj termin u nas preveden kao *kitnjasti stil*.²⁷ Podrijetlo ove dekoracije vezuje se uz francusku arhitekturu, a u Beču se ona javlja već sredinom 18. stoljeća.²⁸

U Hrvatskoj ga nalazimo na više primjera. U Zagrebu je izrazit primjer kuća Kostelec u Radićevoj 12 (poslije 1784.),²⁹ gdje se girlande javljaju na parapetima prozora i ispod nadstrešnica, potom nedatirana ali vrlo vrijedna kuća u Tkalčicevoj 16, koja ima stilizirane duguljaste girlande iznad prozora i na kapitelima pilastara. U Varaždinu *Zopfstil* bilježimo na palači Wassermann-Kreuz (1785.) gdje se javljaju u polju oko portala,³⁰ a jedna izrazito bogata kružna *Zopf* girlanda s naturaliziranim lišćem i rozetom u sredini, krase i mali portal palače Patačić-Puttar (poslije 1799.).³¹ Iz tog je vremena zanimljiv i Vrhovčev dvorac Golubovec u Donjoj Stubici (oko 1800.) gdje se girlande javljaju ispod prozorskih nadstrešnica u kombinaciji s karakterističnim motivom ploča (tzv. *Plattenstil*), a vrlo bujne *Zopf* rozete, lišće i maskerone naći ćemo na portalima nekih zgrada u

Sisku s početka 19. stoljeća. Pojedinačni se motivi ove vrste u manjoj mjeri javljaju tijekom cijele prve četvrtine 19. stoljeća,³² ali su za kasnije vrijeme karakteristične zadebljane naturalizirane girlande (npr. kuća Šufraj, Markovićeve trg 2 u Zagrebu, 1822.–1823.).³³

Stilska obilježja najbližija Jelačićevima ima malena kuća Lacković u Vlaškoj 5 u Zagrebu, gdje su na uzdignutom stješnjem nadvratniku dućanskog ulaza vrlo slične ovještene girlande, dok se na glavnom portalu javljaju pletenice duž okvira, baš kao i kod Jelačića. S obzirom na to da je Lackovićev portal jasno datiran na zaglavnom kamenu u 1794.–1795. godinu,³⁴ obnova Jelačićeve kuće može se okvirno datirati u to vrijeme. Jelačićeva obnova u duhu *Zopfstila* morala je obuhvatiti i druge dijelove pročelja poput prozorskih okvira, parapeta, vijenaca i obrade žbuke, no danas nije moguće reći kako su oni izgledali, jer je nakon samo nekoliko desetljeća pročelje ponovno obnovljeno te su neki elementi uklonjeni.

Oslík i unutrašnje uređenje s početka 19. stoljeća

Nakon smrti Nikole Jelačića 1804., kuća je ostavljena prvo njegovoj udovici koja se spominje u popisu vlasnika još 1809., a već 1820. vlasnik je njegov sin Stjepan.³⁵ Stjepan Jelačić (1784.–1856.) također je bio prisjednik Banskog i Sudbenog stola Zagrebačke i drugih županija. Zabilježeno je da je 1804. boravio u Pešti na sudskoj praksi, a iduće se godine vraća u domovinu gdje je postao podbilježnikom

Zagrebačke županije. Od 1806. do 1809. u odvjetničkoj je praksi u Zagrebu te je iste godine imenovan za prisjednika Sudbenog stola. Godine 1814. oženio se Klotildom Klossman de Klossenau (1798.–1848.), kada je i zasnovao vlastitu obitelj,³⁶ pa se možda tek tada nastanio u kući na Trgu sv. Marka. Naime, prema zapisima, Stjepan je sa suprugom povremeno živio na svom vlastelinstvu u Laduču,³⁷ pa je moguće da je kuća u vrijeme njegovih boravaka izvan Zagreba dana u najam ili na korištenje drugom stanaru. Početkom 19. stoljeća navodno je ondje stanovao hrvatski ban Ignjat Gyulay, i to tri godine, od 1806. do 1809. godine.³⁸ Stjepan Jelačić tada je morao stanovati negdje drugdje, pa je kuća možda ustupljena na korištenje banu zbog prijateljskih, političkih ili drugih veza koje je imao s članovima obitelji.³⁹

Prema usmenoj tradiciji, na zidovima salona Jelačićeve kuće naslikane su vedute gradova u kojima je navodno ban Gyulay ratovao kao mladić za vrijeme Sedmogodišnjeg rata.⁴⁰ Gjuró Szabo stoga je konstatirao da slike potječu upravo iz vremena kada je ban ondje stanovao.⁴¹ Premda je kuća neosporno obnovljena izvana i iznutra na prijelazu u 19. stoljeće, ne znamo je li se to dogodilo radi smještaja bana Gyulaya prije 1806. godine, ili pak u vrijeme Stjepanove ženidbe poslije 1814. godine, što nam se čini kao vjerojatnija mogućnost. Naime, teško je za vjerovati da bi Jelačić ili možda sam ban Gyulay, investirali u obnovu kuće za banov privremeni boravak, pogotovo stoga što je istodobno trajala velika obnova i dogradnja Banskih dvora upravo za Gyulayevu rezidenciju.

Unutrašnje uređenje kuće podrazumijevalo je oslikavanje i opremanje prostorija prvog kata. U glavnom salonu (sl. 14, 15) zidni se oslik formira na svim plohama obrubljujući

14. Glavni salon, pogled prema jugozapadu (foto: P. Puhmajer, 2016.) / Main salon, southwest view (photo: P. Puhmajer, 2016)

15. Glavni salon, zapadni zid (foto: P. Puhmajer, 2016.) / Main salon, west wall (photo: P. Puhmajer, 2016)

niše prozora i vrata, a prikazuje arhitekturu dekorativnih ograda s mramornim ukladama, na kojima počivaju kanelirani kompozitni stupovi koji raščlanjuju zidna polja te nose ravno gređe s naslikanom profilacijom i ornamentacijom. Između stupova su naslikane scene, na južnom zidu polja s vrpčastim amblemom na sredini, a na istočnom i zapadnom, lijevo i desno od vrata, vedute s prikazom manjih gradova u krajoliku. Iznad vrata su naslikane pompejanske vaze s voćem okružene lisnatim viticama te omeđene dvama kratkim hermskim pilastrima. Oslik se nastavlja i na stropu gdje se formira dekorativna shema polja, od kojih su pojedina ispunjena arabeskama.

Zidni oslici u profanim interijerima iz 18. i početka 19. rijetko su ostali sačuvani na tlu kontinentalne Hrvatske. Nije nam poznato u kojoj je mjeri sačuvan oslik sa stupovima u jednoj prostoriji spomenute kuće Lacković u Vlačkoj 5 u Zagrebu,⁴² ali bi i on mogao potjecati s početka 19. stoljeća, s obzirom na veće građevinske zahvate neposredno prije toga vremena (1794./95.).⁴³ Na fotografijama kuće Lacković razabiru se prizori naslikanih toskanskih stupova kružnog presjeka, žanr-scene (majmun i palma) te mreža dekorativnih polja, slična onoj na stropu Jelačićeva salona. Sličnu kompoziciju prizora unutar arhitektonskog okvira nalazimo i u kuriji Matačić-Dolanski u Vinici. Ta je kurija nastala sukcesivnom izgradnjom od 17. do početka 20. stoljeća, ali je značajno bila obnovljena 1806. kada ju je posjedovala obitelj Beckhl.⁴⁴ U to vrijeme datiraju se i zidne slike u glavnom salonu, koje prikazuju mitološke scene

(Zeus, Heraklo, Apolon, Leda, Himen, Posejdon, Afrodit) i profane žanr-scene plemićkog života na ladanju.⁴⁵

Sadržaj prikaza zagrebačkih zidnih slika i onih u viničkoj kuriji odgovara općenito i trendovima u zidnom slikarstvu početka 19. stoljeća, pa nema sumnje da se u približno vrijeme može datirati i oslik u Jelačićevoj kući. Spomenimo također da su zidne slike recentno pronađene i u drugim prostorijama viničke kurije,⁴⁶ kao što su pronađene i u kući Jelačić, ali je većinom riječ o dekorativnim šablonama s bordurama,⁴⁷ svakako iz vremena nastanka veduta i figuralnih prizora.

Ambijente Jelačićeve kuće upotpunjavala je i vrijedna stolarija vrata, uklađenih, dvostrukih krila, koja je izvorno bila fladrana svijetložutim tonom s naslikanim smeđim godovima.⁴⁸ Zanimljivo je da je u spomenutoj viničkoj kuriji stolarija salona sa zidnim slikama također bila fladrana, i to tako da su vratna krila bila bojena tamnosmeđom bojom s naslikanim svijetlim godovima, ali su okviri uklada bili tamnije smeđe nijanse, gotovo crni, a same uklade vrlo svijetle s tamnije sjenčanim godovima.⁴⁹

Obnovom pročelja i unutrašnjosti Jelačićeve kuće, formirana je nova važna faza njezina povijesnog razvoja koja ima stilske karakteristike klasicizma. Važno je naglasiti da je pritom zadržano možda najkvalitetnije prostorno-oblikovno obilježje iz ranijih faza, Grlečićevo barokno stubište, po čemu možemo zaključiti da se tim projektima poštivalo zatečeno stanje prostora, ali mu je pridodano novo suvremeno klasicističko oblikovanje, kako u unutrašnjosti tako i na vanjštini.

Obnova pročelja i izgradnja dvorišne zgrade za Rikarda Jelačića u drugoj četvrtini 19. stoljeća

Još za života Stjepana Jelačića, izvedena je nova obnova kuće, u svakom slučaju njezina pročelja.⁵⁰ Obnova je mogla biti potaknuta preseljenjem umirovljenog Stjepana u Laduč i ženidbom njegova sina i nasljednika Rikarda Jelačića (1816.–1876.) koji je tridesetih godina stekao punoljetnost te se 1838. oženio barunicom Eleonorom Gallenfels.⁵¹

Naime, iz četrdesetih godina 19. stoljeća potječe znameniti Strohbergerov prikaz Trga sv. Marka (sl. 16), na kojem se djelomično vidi i Jelačićeva kuća s novim oblikovanjem pročelja. Nije sigurno jesu li u to vrijeme još uvijek postojali kameni okviri ulaza u dućane, jer je prikaz nešto pojednostavljen, no u svakom su slučaju tada još uvijek funkcionirali dućanski prostori. Vidljiv je i jedan veći prozor između dućanskog i kolnog ulaza, kao i podrumski prozor ispod njega.

Cijelo pročelje bilo je iznova prežbukano te su oblikovane vodoravne linije stilizirane rustike, kako u prizemlju tako i na katu. Oko nadvoja kolnog portala linije su formirane radijalno. Nadalje, na katu su vidljivi tanki okviri oko prozora te uklađeni parapeti s motivom romba, koji su i danas sačuvani, ali parapetima nedostaju vanjski, odnosno bočni okviri. Zaključni vijenac sa širokom friznom zonom u izvjesnoj mjeri odgovara današnjem stanju, ali danas nedostaju konzole u gornjem dijelu.

Ovakvo oblikovanje pročelja odgovara zreloj fazi klasicističkog stila koja se razvija upravo u drugoj četvrtini 19. stoljeća, poznatoj pod nazivom *bidermajer*. Premda se termin *bidermajer* koristi ponajprije za unutrašnje uređenje, u arhitekturi se on vezuje uz ideje tzv. radikalnog klasicizma nadahnutog talijanskom renesansom.⁵² Karakteriziraju ga jednostavne ravne i zaobljene forme, isključivo horizontalne raščlambe, bez vertikalnog povezivanja etaža, pravokutni ili polukružni otvori, te reducirana dekoracija koja se često sastoji samo od stilizirane rustike. Ove ideje začeo je francuski arhitekt Charles de Moreau (1758.–1841.), a zatim usvojio bečki arhitekt Joseph Kornhäusel (1782.–1860.) te se one javljaju već u prvoj četvrtini 19. stoljeća, nakon čega ulaze u široku primjenu.⁵³ Karakterističnu pojavu rombova nalazimo u to doba u Beču, primjerice na kući na Sonnenfelsingasse 5 (1823.),⁵⁴ gdje se na parapetima nalaze pravokutni okviri s rombovima, dodatno ornamentirani rozetama i girlandama. Zanimljivo je da ih nalazimo i u Zagrebu, na kući Štajdacher u Opatičkoj 16 (1825.) i to vrlo slične na parapetima središnjih prozora, te kući Sinković u Ulici 29. listopada 1918. (1831.–1832.)⁵⁵ ispod prozorskih nadstrešnica. S obzirom na ženidbu Rikarda Jelačića 1838., otprilike se u to vrijeme može postaviti datacija pročelja Jelačićeve kuće.

U dvorištu kuće u prvoj je polovini 19. stoljeća podignuta gospodarska zgrada⁵⁶ koja također ima klasicistička obiljež-

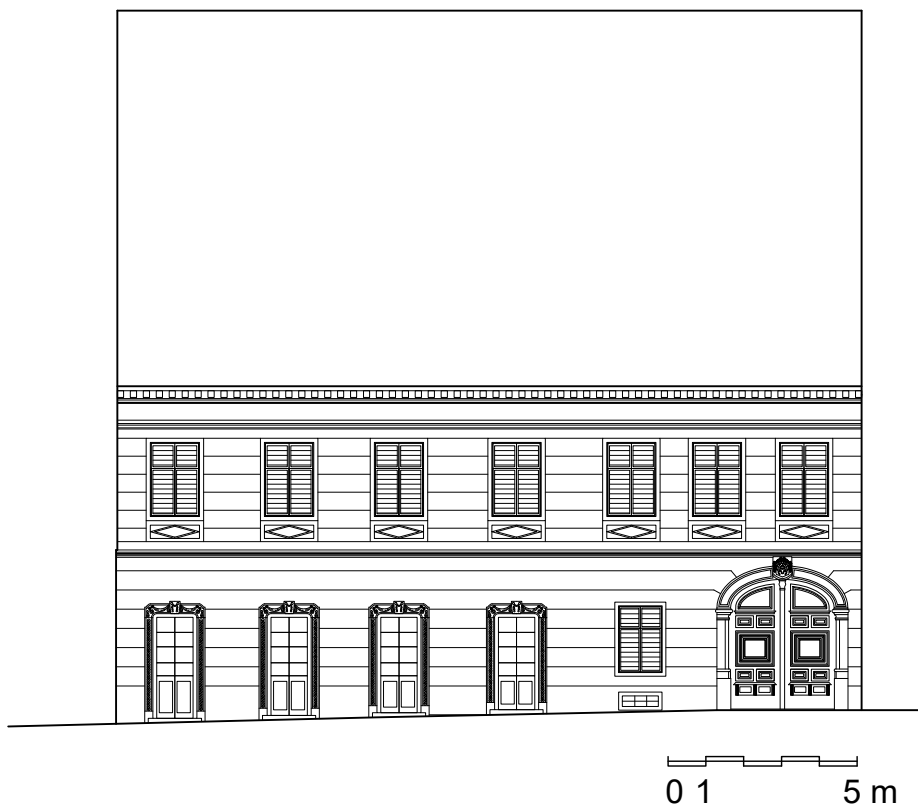

16. Detalj Strohbergerove vedute Trga sv. Marka iz 1846. s detaljem kuće Grlečić-Jelačić na lijevoj strani (Muzej grada Zagreba) / Detail of Strohberger's drawing of St. Marks' Square in 1846 with the detail of the Grlečić-Jelačić house (Zagreb City Museum)

ja, poput polukružnih luneta iznad prozora, koje su inače bile omiljeni motiv dvaju spomenutih bečkih arhitekata. U nas ih nalazimo ponajviše u djelima Bartola Felbingera, najznačajnijega zagrebačkog graditelja u prvoj polovini 19. stoljeća,⁵⁷ koji se povezuje i s projektom kuće Štajdacher,⁵⁸ pa je sasvim moguće da je on sagradio i Jelačićevu gospodarsku zgradu.⁵⁹

Kuća u drugoj polovini 19. i 20. stoljeću

Rikard Jelačić prodao je kuću prije 1876. zagrebačkom odvjetniku Adalbertu Schaffu, a ovaj ju je donio u miraz obitelji Rakovac, potomcima poznatog člana ilirskog pokreta Dragutina Rakovca.⁶⁰ Godine 1892. rađena je adaptacija prizemlja i podruma kuće prema projektu arhitekta Kune

17. Prijedlog rekonstrukcije glavnog pročelja s dućanskim ulazima i rustikom (izradili: P. Puhmajer, M. Čalušić) / *Reconstruction proposal for the main façade with shop entrances and rustication (drawing by: P. Puhmajer, M. Čalušić)*

Waidmanna.⁶¹ Na sačuvanom tlocrtu prizemlja vide se manje razlike u odnosu na današnje stanje zidova i otvora, dok je u podrumu rađeno prezidavanje svodova, čime je došlo do povišenja poda nekih prostorija prizemlja. Otprilike su u to vrijeme i nekadašnji dućanski ulazi preoblikovani u prozore, koji su dobili vrijednu stolariju s oplatama niša i unutrašnjim drvenim zaklopnicama, sačuvanima do danas. U drugoj polovici 20. stoljeća pročelje je još više purificirano od ukrasa, a ovo stoljeće, kuća je, zbog desetljeća nekoristena, dočekala u gotovo ruševnom stanju.

Zaključak

Kuća Grlečić je dakle slojevita građevina. U njoj se raspoznaju tragovi nekoliko ranijih građevina, vjerojatno tri, koje su imale izdužen tlocrt i bile položene kraćom stranom prema Trgu sv. Marka. One su u novovjekovno doba bile objedinjene u jednu kuću. U vrijeme Fridrika Grlečića, oko 1776. godine, došlo je do sveobuhvatne obnove kada je iznova definirana prostorna organizacija, uspostavljanjem velikog stubišta kao središnje jezgre i najreprezentativnijeg prostora. Krajem 18. stoljeća zgrada se ponovno obnavlja za Nikolu Jelačića, kada se izvodi novo pročelje s kamenim elementima portala i ulazima u dućane u *Zopf* stilu, a nedugo

poslije toga, vjerojatno u vrijeme Stjepana Jelačića, nastaju zidni oslici s vedutama u salonu. Nova obnova pročelja uslijedila je u drugoj četvrtini 19. stoljeća za Rikarda Jelačića, kad je ono preoblikovano u duhu bidermajera, od čega su i danas sačuvani tragovi. Obnove krajem 19. i u 20. stoljeću značile su više manjih funkcionalnih zahvata, većinom bez estetske vrijednosti, kao i purifikaciju pročelja.

Povijest izgradnje ove kuće pokušali smo prikazati kroz povijesne izvore i istodobno čitanje prostornih i oblikovnih obilježja. Kući tek predstoji obnova, a najvažnija odluka o prezentaciji tiče se glavnog pročelja (sl. 17). Njega je moguće rekonstruirati u cijelosti prema stanju iz druge četvrtine 19. stoljeća, od kada je sačuvan Strohbergerov crtež te pojedini ukrasni elementi na pročelju (prozorski okviri, parapeti i završni vijenac). Nalazi, međutim, pokazuju da bi bilo zaista vrijedno prezentirati i dio ranije faze s kraja 18. stoljeća, odnosno kamene ulaze u dućane, koji stilski odgovaraju i glavnom portalu, a dio su velike obnove u *Zopf* stilu. S obzirom na to da nije poznato kako su tada izgledali prozori prvog kata, prezentaciju ove faze moguće je provesti samo u zoni prizemlja. Nije dakako isključeno da su ti kameni portali egzistirali istodobno s bidermajerskom obradom ploha prvog kata. Zazidane arkade iz ranijih faza gradnje držimo da nije moguće ponovno uspostaviti jer nije sačuvan hodnik koji su one rastvarale, kao ni njegov svod, a nepoznat je i izgled i oblikovanje stupova koji su nosili arkade.

Proučavanje povijesti kuće Grlečić-Jelačić i njezina predstojeća obnova pokazale su još jednom nužnost provedbe konzervatorsko-restauratorskog istraživanja, točnije građevinskog sondiranja, jer je jedino tako moguće utvrditi povijesne slojeve i razmjere njihove sačuvanosti te donijeti odluku o prezentaciji. To je iznimno bitno kod povijesne stambene arhitekture gdje uobičajeno nalazimo uklapanje ranijih struktura u nove građevine, a time i nekoliko faza izgradnje. Na ovom zagrebačkom primjeru riječ je o najstarijim slojevima gradskog tkiva koji zaslužuju detaljna istraživanja, obradu i valorizaciju.

BILJEŠKE

- 1 Stambena arhitektura zagrebačkog Gradeca tijekom 17. i 18. stoljeća imala je tek desetak reprezentativnih ostvarenja te još neka koja su u klasicizmu i kasnije dobila današnji izgled ili su pak u cijelosti podignuta na prijelazu u 19. stoljeće. U ostalim slučajevima možemo govoriti gotovo isključivo o kućama, a ne palačama, premda ima primjera koje možemo definirati kao svojevrsni »prijelazni« oblik, kao što bi to bila kuća Grlečić.
- 2 Nešto veći broj primjera reprezentativne stambene i javne arhitekture nalazimo tek u Varaždinu, dok u drugim gradovima kontinentalne Hrvatske rijetko gdje možemo govoriti o stambenim palačama. O varaždinskim palačama vidi: PETAR PUHMAJER, *Barokne palače u Varaždinu*, doktorski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2012.
- 3 Kao istaknute primjere možemo navesti kuću Gradnik (Basaričekova 22), kuću Levačić (Matoševa 11) i kuću Igerčić (Freudenreichova 3).
- 4 LELJA DOBRONIĆ, *Zagrebački Kaptol i Gornji grad nekad i danas*, Zagreb, 1988., 221.
- 5 Ibid.
- 6 Državni arhiv u Zagrebu, HR-DAZG-1, fond Poglavarstvo grada Zagreba, Zapisnik izjavnica (*Prothocollum fassionum et inscriptionum super fundis, et tenutis civilibus ab anno 1774to usque 1777*), knj. 85, str. 478–480.
- 7 Arkade su pronađene nakon obijanja žbuke tijekom konzervatorskih istraživanja Restauratorskog zavoda Hrvatske 1987. godine. Na lukovima arkada pronađena je i naslikana rustika. Arhiv Restauratorskog zavoda Hrvatske, Zagreb, dosje 1132, fototeka i planoteka. Na arkade upućuje i V. Bedenko: VLADIMIR BEDENKO, *Zagrebački Gradec. Kuća i grad u srednjem vijeku*, Zagreb, 1989., 37.
- 8 VLADIMIR BEDENKO (bilj. 7), 37.
- 9 Kuće su tek početkom 20. stoljeća spojene tako da imaju jedinstveni niz arkada. LELJA DOBRONIĆ (bilj. 4), 224.
- 10 Na osnovi prostorne organizacije definirana je i tipologija profane arhitekture Varaždina 17. i 18. stoljeća koja se uvelike može primijeniti i na zagrebačku arhitekturu toga vremena. Usp. PETAR PUHMAJER (bilj. 2), 64–80.
- 11 VLADIMIR BEDENKO (bilj. 7), 47–54, 78–79.
- 12 Ibid., 79–81. O pojmu *kurije* kao mjernoj veličini na str. 31.
- 13 Usp. također i: VLADIMIR BEDENKO (bilj. 7), 81.
- 14 LELJA DOBRONIĆ (bilj. 4), 221.
- 15 BALTAZAR ADAM KRČELIĆ, *Annae ili historija 1748–1767*, Zagreb, 1952., 44, 294, 300–301, 380, 422, 437–438, 456, 476.
- 16 HR-DAZG-1, fond Poglavarstvo grada Zagreba, Zapisnik izjavnica (*Prothocollum fassionum et inscriptionum super fundis, et tenutis civilibus ab anno 1774to usque 1777*), knj. 85, str. 478.
- 17 VLADIMIR MARKOVIĆ, *Barokni dvorci Hrvatskog zagorja*, Zagreb, 1995., 77.
- 18 Detaljnu prostorno-oblikovnu analizu dvorca donio je VLADIMIR MARKOVIĆ (bilj. 17), 37–39, a na iznimno rješenje ovog stubišta upozorila je i: KATARINA HORVAT-LEVAJ, *Barokna arhitektura*, Zagreb, 2015., 623.
- 19 LELJA DOBRONIĆ (bilj. 4), 221.
- 20 PETAR PUHMAJER, KRASANKA MAJER, *Dvorac Oršić u Gornjoj Bistri*, u: Bistra. Monografija, (ur.) Ljiljana Dobrovšak, Bistra, 2014., 341–342.
- 21 BALTAZAR ADAM KRČELIĆ (bilj. 15), 300, 438. Zanimljivo da je Grlečić bio punac podbana Ivana Bužana, prisjednika Banskog stola i graditelja palače u Opatičkoj 8 iz 1754. godine.
- 22 LELJA DOBRONIĆ (bilj. 4), 221.
- 23 Nakon prodaje, udovičina pastorka Barbara Škrlec, rođ. Grlečić, uložila je žalbu gradskom magistratu tvrdeći da je njezina maćeha prodala kuću a da to nije imala pravo jer kuća po nasljednom pravu pripada njoj, kćeri. Stoga je tražila da se zabrane bilo kakvi radovi na kući. HR-DAZG-1, fond Poglavarstvo grada Zagreba, Upravni spisi, kut. 996, fasc. 5 i Kazalo upravnih spisa za god. 1784., Gerlechich, Dies 14. prot. 2, fasc. 5.
- 24 O Nikoli Jelačiću i njegovoj obitelji u: PAVAO MAČEK, *Plemeniti rodovi Jelačića*, Zagreb, 2010., 413–419.
- 25 Spomenimo i to da se na najranijem prikazu kuće, na Strohbergerovu crtežu iz 1846., vidi kako se uz glavni portal nalazi prozor, pa je s obzirom na to da su nađena četiri portala, upravo izvjesno da su se ona nalazila na otvorima u prve četiri osi s istoka.
- 26 –, »Zopfstil«, *Das grosse Kunstlexikon von P. W. Hartmann*, URL: http://www.beyars.com/kunstlexikon/lexikon_9818.html (3. 9. 2016.).
- 27 PETAR PUHMAJER (bilj. 2), 101.
- 28 VIKI JAKAŠA BORIĆ, *Arhitektura klasicizma i ranog historicizma u Zagrebu*, doktorski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2015., 108.
- 29 Ibid., 108. O povijesti vlasnika kuće: FRANJO BUNTAK, *Radićeva (Duga) ulica*, u: *Iz starog i novog Zagreba*, sv. VII, (ur.) Vinko Ivić, Ivan Ružić, Agneza Szabo, Zagreb, 1996., 49.
- 30 PETAR PUHMAJER (bilj. 2), 101, 398–399.
- 31 Ibid., 340, 349.
- 32 Zanimljivo je da se za karakteristične *Zopf* cvjetove, odnosno rozete na podgledu nadvratnika glavnog portala Jelačićeve kuće, paralele nalaze upravo u dvorcu Brezovici koji je početkom 19. stoljeća bio u vlasništvu bana Gyulaya, istodobnog stanara Jelačićeve kuće, o čemu će biti riječi dalje u tekstu. Usp. TEA GORUP, TEA HORVATIN, *Sjeverno pročelje dvorca – komparativni primjeri*, u: *Istraživanja kompleksa dvorca Brezovice. Izvještaj treće faze istraživanja studenata Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, (ur.) D. Botica, Zagreb, 2014., 42–43.
- 33 VIKI JAKAŠA BORIĆ (bilj. 28), 108.
- 34 Na zaglavnom kamenu glavnog portala čitaju se brojke oko maskerona, 1 i 7 s gornje lijeve i desne strane, a 94 i 95 s donjih strana. Portali nastaju u sklopu obnove kada se povisuje razina ulice pa prvi kat kuće postaje prizemlje. Više o tome: VIŠNJA IVANIŠ, *Oblikovni i konstruktivni razvoj građanske kuće u Vlaškoj ulici broj 5*, u: *Iz starog i novog Zagreba*, sv. 5, (ur.) Ivan Bach, Franjo Buntak, Vanda Ladović, Zagreb, 1974., 104.
- 35 LELJA DOBRONIĆ, *Stare numeracije kuća u Zagrebu*, Zagreb, 1959., 38–39.
- 36 O Stjepanu Jelačiću i supruzi Klotildi: PAVAO MAČEK (bilj. 24), 486–490.
- 37 PAVAO MAČEK (bilj. 24), 489.
- 38 LELJA DOBRONIĆ (bilj. 4), 221.
- 39 Ignjat Gyulay (1763.–1831.) banovao je od 1806. do 1831. godine. U mladosti te čitavo prvo desetljeće 19. stoljeća sudjelovao je kao časnik u vojnoj službi, pa čak i kada je ustoličen za bana, i dalje je zapovijedao jedinicama na ratištima u Europi, te su ga na banskoj dužnosti zamjenjivali biskupi Vrhovac i Alagović. DAMIR KARBIĆ, »Gyulay, Ignjat (Ignác)«, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 5: Gn–H, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb, 2002., 352–353. Kada nije ratovao, obavljao je bansku dužnost uglavnom u Zagrebu, a ostao je zapamćen i po svojim građevinskim pothvatima. Dao je primjerice kupiti staru Kulmerovu palaču na Markovu trgu 2 te je uredio u novu palaču za sjedište bana, koja se od tada naziva Banski dvori (1808.–1809.). Godine 1812. dao je urediti i Južnu promenu, danas Strossmayerovo šetalište, te prostor oko Dverca,

južnih gradskih vrata. Poticao je obnovu gradske vijećnice, vođen željom za »ukrašavanjem grada«. Nadalje, inicirao je 1821. gradnju kazališta na uglu Markova trga i Čirilometodske ulice. GJURO SZABO, *Stari Zagreb*, Zagreb, 1941., 113. LELJA DOBRONIĆ, *Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba*, Zagreb, 1971., 25, 75, 78, 85–86; LELJA DOBRONIĆ (bilj. 4), 173. Prema novijim istraživanjima, dao je obnoviti i dvorac Brezovicu. DUBRAVKA BOTICA, DIANA POŽAR, *Dvorac Brezovica – razdoblja gradnje i opremanja*, Peristil, 56 (2013.), 238, 241.

40 LELJA DOBRONIĆ (bilj. 4), 221.

41 GJURO SZABO (bilj. 39), 113.

42 Oslík je pronađen u istraživanjima 1980. godine. Arhiv Restauratorskog zavoda Hrvatske, Zagreb, dosje 414 – Zagreb, Vlačka 5, fototeka.

43 VIŠNJA IVANIŠ (bilj. 34), 103–105.

44 PETAR PUHMAJER, *Vinica. Kurija Matačić-Dolanski. Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja*, Zagreb, 2015., 13–14, 221.

45 ANA KANIŠKI, *Zidni oslici kurije Matačić-Dolansky u Vinici*, *Historia varasdiensis*, 3 (2013.), 76–85, 90. Oslíci su prelićeni radi zaštite prije nekoliko godina, a kvalitetne fotografije iz 1992. čuvaju se u Konzervatorskom odjelu u Varaždinu. Objavljene su i u elaboratu: PETAR PUHMAJER (bilj. 44), 26–36.

46 U prostoriji koja se nalazi sjeverno od salona, nađeni su također uokvireni prizori koje zasad nije moguće detektirati, a u prostorijama južno od salona uglavnom šablonski motivi s bordurama. PETAR PUHMAJER (bilj. 44), 206–207.

47 Vidi opise sondi u: LUKA ANIĆ, SVEMIR ANIĆ, MARIJA BOŠNJAK, IVAN JENGIĆ, MIJO JERKOVIĆ, IVANA MILJAK, DOMAGOJ MUDRONJA, MATE ROŠČIĆ, NATALIJA VASIĆ, *Zagreb. Trg sv. Marka 9. Palača Grlečić-Jelačić. Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja*, elaborat, Ljevaonica umjetnina ALU d. o. o., Zagreb, 2012.

48 Fladranje je uobičajena tehnika obrade stolarije u 18. i 19. stoljeću kada se na nju oslikava tekstura drva kako bi se dobio dojam skupljeg drva nego što je uistinu korišteno. Zanimljivo je da se oponašanje teksture drva nije isključivo koristilo za drvenu nego i za zidnu površinu, pa su tako, primjerice, u dvorcu Opeki u Vinici u 19. stoljeću bile oslikane površine prozorskih niša. PETAR PUHMAJER, *Marčan. Dvorac Opeka. Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja*, Hrvatski restauratorski zavod, Zagreb, 2011., 265, 351; PETAR PUHMAJER, *Građevni razvoj dvorca Opeka u Marčanu*, Portal, 3 (2012.), 18.

49 PETAR PUHMAJER (bilj. 44), 207.

50 U popisu vlasnika zagrebačkih kuća Stjepan se navodi još 1848., a već 1857. vlasnik je Rikard Jelačić. LELJA DOBRONIĆ (bilj. 35), 38.

51 PAVAO MAČEK (bilj. 24), 577–578.

52 VIKI JAKAŠA BORIĆ (bilj. 28), 116.

53 *Ibid.*, 37, 116.

54 *Dehio-Handbuch. Die Kunstdenkmäler Österreichs. Wien. I. Bezirk – Innere Stadt*, Wien, 2007., 860.

55 VIKI JAKAŠA BORIĆ (bilj. 28), 119, 120, 373, 452.

56 U toj zgradi djelovala je i prva hrvatska radiopostaja 1926. godine. LELJA DOBRONIĆ (bilj. 4), 221.

57 Lunete, primjerice, nalazimo na Felbingerovoj vlastitoj kući na Trgu bana Jelačića 15 (1827.), kući Pavla Hatzta (1827.) na mjestu današnjeg Hotela Dubrovnik, kući u Mesničkoj 49 (1826.), nekadašnjoj kapeli Grkokatoličkog sjemeništa (1828.), kući u Radićevoj 54 (oko 1830.) ili pak Kaptolskom svratištu u Sisku (1830.), kao i drugim zgradama koje možda nisu njegovi radovi (Demetrova 7, Ilica 45, Nova Ves 1). Usp. LELJA DOBRONIĆ (bilj. 39), 94–95, sl. XX, 83–84, 89. VIKI JAKAŠA BORIĆ (bilj. 28), 114, 116–118, 127, 242, 300, 363, 387–388; FRANJO BUNTAK (bilj. 29), 74.

58 LELJA DOBRONIĆ (bilj. 39), 124–128.

59 Osim palača i javnih zgrada, Felbinger je projektirao i čitav niz pomoćnih, efemernih i infrastrukturnih zgrada u tom razdoblju. Usp. LELJA DOBRONIĆ (bilj. 39), 69–119.

60 Hirc čak navodi da je Kazimir Jelačić sagradio kuću. DRAGUTIN HIRC, *Stari Zagreb. Gradec i Grič*, Zagreb, 2008., 187.

61 LELJA DOBRONIĆ (bilj. 4), 221.

REFERENCES

LUKA ANIĆ, SVEMIR ANIĆ, MARIJA BOŠNJAK, IVAN JENGIĆ, MIJO JERKOVIĆ, IVANA MILJAK, DOMAGOJ MUDRONJA, MATE ROŠČIĆ, NATALIJA VASIĆ, *Zagreb. Trg sv. Marka 9. Palača Grlečić-Jelačić. Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja*, conservation study, Ljevaonica umjetnina ALU d. o. o., Zagreb, 2012.

VLADIMIR BEDENKO, *Zagrebački Gradec. Kuća i grad u srednjem vijeku*, Zagreb, 1989.

DUBRAVKA BOTICA, DIANA POŽAR, *Dvorac Brezovica – razdoblja gradnje i opremanja*, Peristil, 56 (2013), 237–246.

FRANJO BUNTAK, *Radićeva (Duga) ulica*, in: *Iz starog i novog Zagreba*, Vol. VII, (ed.) Vinko Ivić, Ivan Ružić, Agneza Szabo, Zagreb, 1996, 35–58.

Dehio-Handbuch. Die Kunstdenkmäler Österreichs. Wien. I. Bezirk – Innere Stadt, Wien, 2007.

LELJA DOBRONIĆ, *Stare numeracije kuća u Zagrebu*, Zagreb, 1959.

LELJA DOBRONIĆ, *Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba*, Zagreb, 1971.

LELJA DOBRONIĆ, *Zagrebački Kaptol i Gornji grad nekad i danas*, Zagreb, 1988.

TEA GORUP, TEA HORVATIN, *Sjeverno pročelje dvorca – komparativni primjeri*, in: *Istraživanja kompleksa dvorca Brezovice. Izvještaj treće faze istraživanja studenata Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, (ed.) D. Botica, Zagreb, 2014, 42–43.

DRAGUTIN HIRC, *Stari Zagreb. Gradec i Grič*, Zagreb, 2008.

KATARINA HORVAT-LEVAJ, *Barokna arhitektura*, Zagreb, 2015.

VIŠNJA IVANIŠ, *Oblikovni i konstruktivni razvoj građanske kuće u Vlaškoj ulici broj 5*, in: *Iz starog i novog Zagreba*, Vol. 5, (ed.) Ivan Bach, Franjo Buntak, Vanda Ladović, Zagreb, 1974, 103–106.

VIKI JAKAŠA BORIĆ, *Arhitektura klasicizma i ranog historicizma u Zagrebu*, PhD Thesis, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2015.

ANA KANIŠKI, *Zidni oslici kurije Matačić-Dolansky u Vinici*, *Historia varasdiensis*, 3 (2013), 73–91.

DAMIR KARBIĆ, “Gyulay, Ignjat (Ignàc)”, *Hrvatski biografski leksikon*, Vol. 5: Gn–H, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, Zagreb, 2002, 352–353.

BALTAZAR ADAM KRČELIĆ, *Annuae ili historija 1748–1767*, Zagreb, 1952.

PAVAO MAČEK, *Plemeniti rodovi Jelačića*, Zagreb, 2010.

VLADIMIR MARKOVIĆ, *Barokni dvorci Hrvatskog zagorja*, Zagreb, 1995.

PETAR PUHMAJER, *Marčan. Dvorac Opeka. Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja*, Hrvatski restauratorski zavod, Zagreb, 2011.

PETAR PUHMAJER, *Barokne palače u Varaždinu*, PhD Thesis, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2012.

PETAR PUHMAJER, *Građevni razvoj dvorca Opeka u Marčanu*, Portal, 3 (2012), 9–27.

PETAR PUHMAJER, *Vinica. Kurija Matačić-Dolanski. Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja*, Zagreb, 2015.

PETAR PUHMAJER, KRASANKA MAJER, *Dvorac Oršić u Gornjoj Bistri*, in: *Bistra. Monografija*, (ed.) Ljiljana Dobrovšak, Bistra, 2014, 335–350.

GJURO SZABO, *Stari Zagreb*, Zagreb, 1941.

–, “Zopfstil”, *Das grosse Kunstlexikon von P. W. Hartmann*, URL: http://www.beyars.com/kunstlexikon/lexikon_9818.html (03/09/16).

ARCHIVAL SOURCES

Arhiv Restauratorskog zavoda Hrvatske, Zagreb, dosje 1132, fototeka i planoteka; dosje 414 – Zagreb, Vlačka 5, fototeka

Državni arhiv u Zagrebu, HR-DAZG-1, fond Poglavarstvo grada Zagreba: Zapisnik izjavnica (*Prothocollum fassionum et inscriptionum super fundis, et tenutis civilibus ab anno 1774to usque 1777*), knj. 85, str. 478–480

Upravni spisi, kut. 996, fasc. 5

Kazalo upravnih spisa za god. 1784., Gerlechich, Dies 14. prot. 2, fasc. 5

*Summary**Petar Puhmajer**Kristina Vujica****Grlečić-Jelačić House on 9 St. Mark's Square in Zagreb***

The authors analyze the history of the construction and the design of the Grlečić-Jelačić house on 9 St. Mark's Square in Zagreb. The house was formed on the location of several earlier building structures which cannot be exactly detected, but of which have remained walled-up arcades on the façades facing the square and the garden. The arcades on the square front have been part of a continuous row of the arcaded houses preserved along the south side of the Kamenita Street. The current spatial organization of the house was created in about 1776, when the house was bought by Nikola Fridrik Grlečić who had erected a monumental staircase with vaulting, columns and richly ornamented stone balustrade. In 1784, the house came into the possession of the Jelačić family who had the façade redesigned in the 'Zopf style', while the interior was refurbished with the wall paintings depicting landscapes and the 'quadratura'. A renewal of the house followed in the second quarter of the 19th century, when the main façade was replastered with the rustication in Biedermeier style. Although it was originally built as a burgher's house, its features show it is an example of a high-quality residential architecture of the period.

Translation: Petar Puhmajer